

INNLEDNING TIL DEBATT OM DEN POLITISKE OG ØKONOMISKE
UTVIKLING - NORSK TJENESTEMANNSLAGS LANDSMØTE.

MANDAG 1. NOVEMBER 1982 KL. 0900

Jeg er glad for denne anledning til å møte NTL's Landsmøte. Opprinnelig hadde jeg tenkt å bruke den til å si litt om forholdet mellom fagorganisasjonene og Regjeringen, om staten som arbeidsgiver og mer generelle inntektspolitiske spørsmål. Nå er opplegget blitt et noe annet, som ikke gjør dette så naturlig. Men sjansen vil kanskje by seg en annen gang.

Først noen ord om den økonomiske virkelighet vi befinner oss i. Vi må konstatere at den industrialiserte verden - både i øst og vest - er glidd inn i den verste økonomiske krise siden 1930-årene. Norge er avhengig av å selge til utlandet. Det er derfor ikke til å unngå at også vi merker virkningene av det økonomiske tilbakeslag, ikke minst gjennom vesentlig dårligere avsetningsvilkår for norske varer og tjenester i utlandet enn man tidligere hadde regnet med. Det synes heller ikke å være realistiske utsikter for en markert oppgang i verdensøkonomien i overskuelig fremtid, selv om det er et visst håp om en beskjeden oppgang i løpet av 1983.

Det ville vel være nokså naivt å tro at vi helt skulle kunne unngå å bli rammet av denne verdenskrisen. Vi må imidlertid satse på å begrense skadevirkningene, - og det bedre enn man har klart i andre land. Men samtidig må det være riktig å minne om at vi også har andre problemer å slite med, som også begrenser den økonomiske handlefrihet. Jeg tenker bl.a. på stor usikkerhet om de fremtidige oljeinntektene, som Norge gjennom 1970-årene gjorde seg svært avhengig av. Jeg tenker også på at staten nå må dekke tap på flere milliarder kroner på utlån og garantier fra 1970-årene, og på statsbedrifter. Det begrenser mulighetene for å løse andre oppgaver.

Under slike forhold må arbeidet for å gjenreise veksten i norsk økonomi bli både vanskeligere og mer tidkrevende enn man hadde regnet med. Men samtidig er det viktig hele tiden å holde fast på det som er målet for arbeidet: Å sikre sysselsettingen både på kort og på lengre sikt, og sikre grunnlaget for velferdssamfunnet.

Selv om det kan være ubehagelig, er vi nødt til å foreta de nødvendige omlegninger i den politikk vi etter hvert er blitt vant til å føre gjennom bedre tider i verden. Hvis vi bare fortsetter i gamle og kjente spor vil vi uvegerlig senere komme i den situasjon at vi blir nødt til å gå til adskillig mer smertefulle operasjoner for å kunne unngå den store krise. Sporene fra Danmark og Sverige burde skremme.

Særlig Danmark er et eksempel på hvorledes stadig utsettelse av nødvendige innstramninger har ført til mer, og ikke mindre arbeidsledighet. Økte offentlige utgifter vil riktignok øke sysselsettingen på kort sikt, men når utgiftene går over et visst nivå vil de også skape mer inflasjon og derved mer arbeidsløshet på lengre sikt. Regjeringen har lagt frem et budsjettforslag som tar sikte på å kombinere på den ene side arbeidet for å begrense pris- og omkostningsstigningen, og derved beskytte konkurransevnen, og på den annen side hensynet til å bekjempe arbeidsledigheten også på kort sikt.

Vi hadde naturligvis ikke ventet at statsbudsjettet ikke skulle utløse protester. Grupper som får penger over statsbudsjettet, vil erfaringsmessig gi uttrykk for misnøye hvis bevilgningene ikke øker i den takt de hadde ventet. Dessuten foregår det en stadig utbygging av pressgruppene faglige og organisatoriske kraft. Men allikevel må jeg si at endel av de sterkeste reaksjoner har virket som om angrepene er rettet mot et helt annet budsjett enn det Regjeringen har lagt frem. Vi har jo ikke lagt frem et budsjett preget av dramatiske nedskjæringer, vi har ikke lagt frem et budsjett som betyr en nedbygging av den sosiale standard og vi har ikke lagt frem et budsjett som åpner for større arbeidsledighet. Tvertimot, vi har lagt frem et budsjett som er preget av moderat innstramning, samtidig som man har beholdt en klar sosial profil. Regjeringen foreslår både viktige lettelser for konkurranseutsatte arbeidsplasser, og en betydelig innsats for redusere

arbeidsledigheten. Vi har fått plass til dette samtidig som budsjettet har som hovedmål å bidra til å redusere pris- og omkostningsøkningen og derved trygge arbeidsplassene på lengre sikt.

Ønsket om raskere nedbremsning av inflasjonen kunne tilsi sterkere innsparinger på budsjettet. Dette ville ha styrket sysselsettingen på lengre sikt. Men utfra den oppfatning at sysselsettingsproblemet kan bli spesielt alvorlig i nær fremtid, har vi likevel moderert innstramningen adskillig. Det nytter bare ikke å se bort fra at enda mer utgifter nå vil si enda mer inflasjon, og store problemer senere.

Regjeringens forslag til lettelser i den direkte personbeskatning er blitt møtt med kritikk - for å si det forsiktig. Det blir endog antydnet at Regjeringens skattelettelsesforslag utelukkende ville gjøre høyinntektsgruppene enda rikere. Dette er selvsagt galt. Skattelettelsesforslaget har en god sosial profil med særlig vekt på barnefamiliene. Den justering som følger av budsjettforliket mellom de borgerlige partier vil svekke forslaget noe, men beholder vesentlige deler. Man kan så si at lettelsene vil bli for små, men utviklingen vil i hvert fall gå i riktig retning.

Og det er ikke riktig at målet med skattelettelsene er å øke den disponible inntekt for dem som på forhånd har nok. Når Regjeringen legger så stor vekt på å få gjennomført reelle skattelettelser, er det bl.a. fordi lettelser i beskatningen er ment som et bidrag til å

bremse omkostningsstigningen, og dermed styrke konkurranseutsatte arbeidsplasser. Skattelettelsene vil gjøre det mulig å gjennomføre vårens oppgjør uten så store tillegg som ellers ville være påkrevet, - og derved både på kort og lang sikt bidra til å styrke konkurransevnen. Samtidig fastholder vi det syn at lettelser vil stimulere til innsats, effektivitet og kapitaldannelse.

Dette er ikke nye og uprøvede resonnementer. Også Arbeiderpartiets finanspolitiske hovedtalsmann, Gunnar Berge, gav uttrykk for de samme tanker før valget, bl.a. i Stavanger Aftenblad under den dekkende overskriften "Lavere skatt gir mindre inflasjon". Den samme tankegang la også Arbeiderpartiet til grunn da man la frem forslaget om skattelettelser høsten 1980. Men det er riktig at disse tanker ikke kom frem i Arbeiderpartiets skatteforhøyelsesforslag for 1982.

Det kan da ikke være mulig å snakke seg bort fra at mindre skatt betyr at den samme reallønnsutvikling kan oppnås ved lavere nominelle lønnstillegg, og at skattelettelser derfor har en inflasjonsdempende effekt, dersom de blir kombinert med en tilstrekkelig tilbakeholdenhet med statens utgifter, og dersom organisasjonene ønsker å være med på å begrense kostnadsstigningen. Den mest alvorlige side av forsøkene på å benekte at skattelettelser har betydning for lønnsoppgjørene, er at dette samtidig svekker arbeidet for den nødvendige moderasjon. Og får vi ikke et moderat lønnsoppgjør, blir resultatet uvegerlig en ytterligere svekkelse av konkurransevnen, slik at

enda flere konkurranseutsatte arbeidsplasser kommer i fare.

Det alternative budsjett som er presentert fra Arbeiderpartiets side representerer etter vårt skjønn en sterk kursendring bort fra de retningslinjer Arbeiderpartiet selv la til grunn i sin regjeringstid. Jeg minner om at Arbeiderpartiets opplegg vil øke statens lånebehov med 4,5 milliarder kroner i forhold til Regjeringens opplegg og 3,8 milliarder i forhold til budsjettforliket. Etter mitt skjønn er forøvrig disse tallene for lave: underskuddene vil vokse mer enn Arbeiderpartiet selv mener. Dessuten må man legge til senere forslag om ytterligere budsjettsvekkelser fra samme hold. Men selv Arbeiderpartiets egne anslag for virkningene av deres forslag er urovekkende.

Regjeringen Harlem Brundtlands eget langtidsprogram understreket bl.a. at den "ser det som helt nødvendig å begrense den sterke veksten i offentlig utgifter". Regjeringen har fulgt opp dette ved en moderat innstramning, mens Arbeiderpartiet nå foreslår en enda sterkere vekst i utgiftene. Resultatet av en slik politikk ville bli mer inflasjon og derefter mer arbeidsløshet.

Den siste Arbeiderpartiregjeringen understreket også at "Statsbankenes utlånsvekst vil bli holdt innenfor trange rammer". Nå foreslår Arbeiderpartiet det motsatte

av dette. Vi må fastholde den nevnte retningslinje fra den forrige regjering, for å begrense inflasjonen og derved trygge arbeidsplassene på lengre sikt.

Arbeiderpartiregjeringen varslet i langtidsprogrammet at "Omfanget av selektive støttetiltak til industrien vil bli redusert". Nå foreslår Arbeiderpartiet det motsatte. Regjeringen vil følge opp det syn man tidligere var enige om. Men vi må gå langsommere frem enn opprinnelig tenkt, særlig på grunn av de spesielle belastninger som den nye svenske regjering har påført deler av norsk næringsliv.

Regjeringen mener for sin del at de retningslinjer fra Arbeiderpartiregjeringens Langtidsprogram som jeg nettopp refererte, og som det var bred enighet om da, fortsatt er riktige. En gjennomføring av disse omforente linjene fra den forrige regjeringens program er nødvendige hvis vi skal kunne gjenvinne konkurransekraften i norsk næringsliv, - og derved kunne gjennomføre det som er vårt felles mål, trygge arbeidsplassene og velferdssamfunnet.

-----0-----

Siden denne sekvensen omfatter både den økonomiske og politiske utvikling vil jeg til slutt gjerne berøre et emne som jeg vet omfattes med spesielt stor interesse også i Landsorganisasjonen, - arbeidet for rustningskontroll og nedrustning. Regjeringen gir dette

arbeidet høyeste prioritet. - Men også på dette uhyre viktige område, hvor vi tidligere har hatt en meget høy grad av tverrpolitisk enighet, ser vi nå dessverre urovekkende tendenser til mer splid.

En fast holdning fra NATO, gjennom "dobbelvedtaket" av 1979, har ført til at reelle forhandlinger om begrensninger av atomstyrkene er kommet igang. Norge gikk inn for dette dobbelvedtaket, og sluttet seg derved også til en forhandlingsstrategi. Den går ut på å gi Sovjetunionen et valg mellom enten å redusere sine egne overlegne atomstyrker, eller å finne seg i at det blir utplassert nye atomvåpen i vest - for å gjenopprette balansen. Formålet er en avtale som reduserer de sovjetiske styrkene, og derved gjør utplassering av nye våpen i vest overflødig.

Den største fare for at disse forhandlingene kan mislykkes kommer nå fra dem som ikke vil følge opp denne forhandlingsstrategi.

Vi ser stadig utspill som gir inntrykk av at Sovjet ikke behøver redusere sine styrker for å hindre nye våpen i vest. Det skapes inntrykk av at utplassering kan bli hindret i alle fall, ved krav om ensidig rustningsbegrensning i vest. Resultatet kan bli at Sovjetunionen ikke finner grunn til å gå med på noen avtale, fordi det renger med å oppnå nedrustning i Vest uten avtale. Sovjet kan dermed få en enda større overmakt. Overmakt

kan friste Sovjet til utpressingspolitikk, og få katastrofale følger. Det er ikke nytt i historien at ensidig nedrustning i fredsvennlige land kan utløse katastrofe.

Det virker som en lengre fredsperiode i Europa har fått stadig flere til å glemme grunnlaget for denne freden: Maktbalanse mellom øst og vest.

Det er ren ønsketenkning å tro at ensidig rustningsbegrensning i vest vil føre til tilsvarende mindre opprustning i øst. Erfaring viser det motsatte: Antallet atomvåpen i Vest-Europa ble redusert kraftig for noen år siden. Sovjet sa selv at da var det balanse. Men Sovjet svarte likevel med en voldsom økning av sine atomstyrker, spesielt rettet mot Vest-Europa. Det er ikke fredsarbeid å føre en politikk som vil gi Sovjet enda større overmakt. Slik overmakt kan endog bli en forbannelse også for Sovjet-unionen selv. Overmakt kan nemlig friste til nye fremstøt mot både naboland og andre, som kan ende med krig. Det kan bli resultatet av den undergraving av NATOs atomvåpenpolitikk og nedrustningsstrategi som foregår nå, selv om meningen er den motsatte.

NATO's evne til å forebygge krig er også avhengig av at alle NATO-land oppfyller klare avtaler. NATO's ministerrådsvedtak av desember 1979 og mai 1981, tiltrådt av henholdsvis regjeringene Nordli og Harlem Brundtland, er slike avtaler, om forhandlinger med Sovjet om rustnings-

begrensning, og om forberedelser til tiltak som må gjennomføres hvis Sovjet ikke går med på å begrense sine styrker. Den nåværende regjering har på dette område bare lojalt fulgt opp de forpliktelser som de to foregående regjeringer har påtatt seg på Norges vegne, med bred oppslutning i Stortinget. Vi er ikke pågående overfor andre land, er ikke "spydspiss", men vil holde avtaler. Ethvert brudd på slike avtaler kan skape farlige forventninger i øst om videre oppløsningstendenser i NATO, og svekke alliansens evne til å bevare freden. Regjeringen vil ikke medvirke til noe avtalebrudd overfor alliansen, og håper fremdeles på bred oppslutning om at Norge må oppfylle sine forpliktelser.